

Millî Mücadele tarihimizin unutulmaz kahramanı HALİD PAŞA'NIN KENDİ KALEMİYLE HAYAT HİKÂYESİ

Şevket Kaan GÜNDOĞDU

27 Aralık 1914'te Ardahan'a giren Teşkilât-ı Mahsusa kuvvetlerini idare eden Alman asıllı Albay Stange, Halid Paşa (oturanlardan sağdaki), Yakup Cemil, Bahaeddin Şakir gibi isimlerin yer aldığı subayların Ardahan hatırası (Şevket Kaan Gündoğdu Koleksiyonu)

Millî Mücadele tarihimizin unutulmaz kahramanlarından olan Deli¹ Halid Paşa, Kastamonulu bir ailenin çocuğu olarak 1883 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Osmanlı Devletinin buhranlı yıllarını yaşamış, Trablusgarp ve Balkan savaşlarında yer almış, I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde büyük başarılar göstermiş; Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında Doğu cephesinde, Gümrü Antlaşması'nın imzalanmasından sonra da Batı cephesinde savaşmıştır. Kahramanlığı ve cesurluğu hâlen daha dilden dile anlatılmaktadır. O, bilhassa Kars, Ardahan ve Artvin yörelerinde efsanevi bir kahramandır. TBMM'nin II. Döneminde mebusu olarak Ardahan'ı temsil etmiştir.

Deli Halid Paşa² TBMM Arşivindeki tercüme-i hâl dosyasında kendi kalemiyle hayat hikâyesini şöyle anlatmaktadır (Köşeli parantezler bize aittir):
“Ben aslen Kastamonu'nun Taşköprü kazasının Yazı köyü eşrafından Tütün Gümrüğü Nazırı

Hacı Osman Bey'in hafidiyim. Ashâb-ı emlaktan³ olan pederim Ahmed Bey, İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Merhumun ortanca mahdumu olan ben, Beşiktaş'ta 299[1883] senesinde doğdum, mekteb-i askeriyelerde tahsil ile 9 Ağustos 319 [1913] tarihinde Mekteb-i Harbiyeden mülâzım-ı sânilikle [teğmen] neş'et ederek üçüncü orduya mensup 12. Alay, Tb. 1, Bl. 1, Tk. 1 Kumandanlığına tayin olundum.

Tayin edildiğim kıta Yemen'de olduğu için Sina'da taburuma iltihak eyledim. İki sene mahallî mezkûrde kaldıktan sonra livanın garnizonu olan Yanya'ya avdet ettim [döndüm]. Temmuz 324 [1909] bidayetinde [başlarında] kıdemimle mülâzım-ı evvel [üsyegmen] oldum. İnkılâbı [1908-Meşrytiyet] müteakip Birinci Ordu'ya naklettim. Mensubu olduğum 1. Alay 4. Tb.'un Asir'e memur edilnesi üzerine 2'nci defa Yemen'e gittim. Altı mâh [ay] kaldıktan sonra kıtamlarla avdet ettim. 1 Nisan 327 [1911] tarihinde Yemen zammından dolayı yüzbaşı oldum.

İtalyanların Trablusgarp'a taarruzu üzerine Haziran 326 [1911] bidayetinde Trablusgarp'a gittim.

³ Ashâb-ı emlak: Emlak sahipleri.

¹ Halid Paşa, savaşlarda gösterdiği üstün cesaret ve korkusuz biri olmasından dolayı 'Deli' lakabıyla anılmıştır.

² Deli Halid Paşa'nın kapsamlı hayat hikâyesi için bkz. Gürsoy Solmaz, *Deli Halid Paşa*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996; İbrahim Özkan, *Deli Halid Paşa (Unutulan Yıllar-Unutturulan Kahraman)*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 2015.

Üç mâh ifa-yı vazifa ettikten sonra Balkan Muharebesinin ilanı üzerine Şark Ordusuna Çatalca'da iltihak ettim. Bulgarlarla müsâlâhanın icrasına binaen inzibat yüzbaşılığıma bâdehû [sonra] mülga Harbiye Nezareti Harbiye Müdüriyetine tayin olundum.

1 Temmuz 330 [1914] tarihinde Harb-i Umumî'nin [Birinci Dünya Savaşının] ilanı üzerine Kafkasya'ya mürettep Yakup Cemil Bey'in alayının 2'nci tabur kumandanlığıyla Şark Cephesine gittim. Ardahan muzafferiyeti üzerine 331 [1915] senesinde fevkalâdeden binbaşı oldum.

Çoruh müfrezesiyle yapmış olduğum hidamatı [hizmetleri] mükâfaten 332 [1916] senesinde kaza fevkalde kaymakamlığım [yarbaylık] geldi. 21/22 Haziran 332'de almış olduğum yaranın tedavisi için Şark Cephesinden İstanbul'a bâdehû Viyana'ya gönderildim. 10 Mayıs 333 [1917] senesinde Garbî Dersim [Tunceli] Kumandanlığına tayin olundum.

34 [1918] senesi bidayetinde Dersim Kürtleriyle Erzincan'ı, Mamahatun [Tercan]'u bilahare Erzurum'u istirdat ettim. İslâm Ordusunun 3'üncü fırka kumandanlığına tayin edilecek Batum'a hareket ettim. Ve Batum muharebesinde bulundum. Fırkamla **Ahıska'yı** muhasara, Ahılkelek'in şimalini zaft ettim. Mütarekenin ilanı üzerine **Elviye-i Selâse'yi**⁴ tahliye ve fırkamla Erzurum vilâyetindeki Tortum kazasına çekildim.

İngilizlerin, İstanbul Hükûmetine yapmış olduğu tazyik-i siyâsî [siyasî baskı] üzerine fırka kumandanlığından azledildim. Rıza Paşa Kabinesi zamanında 9'uncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına tayin olundum. 27 Eylül 336 [1920] senesinde Ermenistan aleyhine yapılan hareketin bâis-i muvaffakiyetin⁵ âmili oldum. Ve bunun üzerine fevkalâdeden miralaylığa [albay] terfi edildim. 337 [1921] bidayetinde Şark Cephesinden Garba [Batıya] celbedildim. Ve kolordu kumandanlığı salahiyeti ile Kocaeli Kumandanlığına tayin olundum.

2'nci İnönü Muharebesine sağ cenah grubu kumandanlığı unvanıyla iştirak ve bâdehû 12'nci grup kumandanlığı ile Afyon Karahisarı'na nakil, Kütahya ve Eskişehir'in tahliyesini icap ettiren muharebelerle Sakarya muharebelerinde bulundum.

Takip hareketinin nihayetinde tekrar Kocaeli

⁴ Elviye-i Selâse: Osmanlı döneminde Kars, Ardahan ve Batum sancaklarına verilen isimdir.

⁵ Bâis-i muvaffakiyet: Muvaffakiyetin sahibi.

Halid Paşa'nın cenaze merasimi (Mehmet Fatih Oruç Koleksiyonu)

Grup Kumandanlığına tayin olunarak 26 Ağustos 38 [1922] taarruzunda düşmanın şimal grubuna Gemlik, Mudanya, Bandırma istikâmetlerinde taarruz suretiyle düşman kuvvetlerinin esaretine ve ricat'ın inhizâma [çekilmenin bozguna dönüşmesine] müessir oldum. Bunun üzerine fevkalâdeden mirlivalığa [tuğgeneral] terfi eyledim.

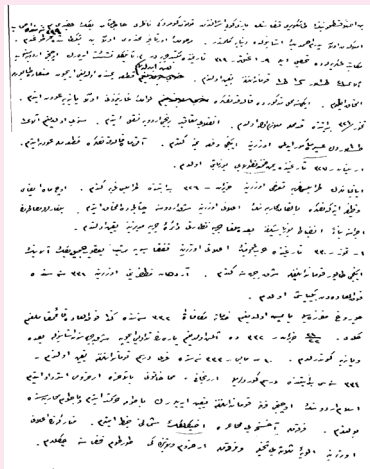
Her biri ayrı ayrı yaralanmak şartıyla Harb-i Umumî ve İstiklâl muharebelerinde dokuz defa mecruh oldum [yaralandım].

El-yevm [halen] muharebe madalyası, gümüş liyakat, gümüş imtiyaz, altın liyakat, altın imtiyaz, 3'üncü rütbeden kılıçlı Osmanlı, ecnebilerden de Avusturya ve Afganistan hükûmetlerinin birer nişanını hâmil bulunmaktayım [taşımaktayım]. Hayat-ı askeriyem hakkında daha fazla tafsilat [ayrıntılı bilgi] almak üzere arzu edildiği takdirde Müdâfaa-i Milliye Muâmelât-ı Zatiye Şubesindeki sicilime müracaat buyurulması lâzımdır. 16 Kânunusani 340 [16 Ocak 1924], *Ardahan Mebusu Mir-*

liva Halid."

Millî Mücadele tarihimizin destanî komutanlarından biri olan Deli Halid Paşa, bu tarihten sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün ısrarları üzerine TBMM'de Ardahan'ı mebus olarak temsil etmiştir. Deli Halid Paşa, TBMM koridorlarında gerçekleşen müessif bir olay sonrasında 14 Şubat 1925 tarihinde hayatını kaybetmiş, İstanbul Edirnekapı Şehitliğinde defnedilmiştir. Cepheden cepheye koşarak istiklâlimizi kazanan kahramanların ön sırasında yer alan Paşa'yı rahmet ve minnetle anarız.⁶

⁶ Deli Halid Paşa ile ilgili yazılmış derli toplu monografi İbrahim Özkan, Deli Halid Paşa, Ötügen Yayınevi, İstanbul, 2015.

Diğer Osmanlıca yazılı görseller: Halid Paşa'nın TBMM Arşivinde yer alan tercüme-i hâl kâğıdıdır.